

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr E. T. v. d. Born, Helpman (Gr.); Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Kampen; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr D. van Dijk, Groningen; Dr K. Fernhout, Baarn; Drs D. J. Galle, Haarlem; Mevr. G. Gilhuis-Smitskamp, Ooster-Nijkerk; Dr J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr J. van Herksen, Ermelo; A. Janse, Biggelerke; Dr P. Jasperse, Leiden; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr J. v. d. Linden, Trum; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Drs Joh. Luijkenaar Francken, Rotterdam; Mevr. J. M. Th. Luijkenaar Francken-Schreuder, Rotterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr A. Ringnalda, Ermelo; P. J. Risseuw, 's-Gravenhage; Dr J. C. Rullmann, Wassenaar; C. Rijndorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr R. Schippers, Wanswerd; Dr J. Smelik, 's-Gravenhage; Drs H. Smitskamp, 's-Gravenhage; D. Stroo, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa.; Dr J. Thijs, Zwolle; Dr C. Veenhof, Harkstede; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Francker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage; Jan Zwart, Zaandam.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f7.50 en voor Ned.-Indië f6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f0.15.

(INHOUD: Hoofdartikel: Marcion, het evangelie van den vreemden god. I. — Uit de Schrift: Naar Egypte (Matth. 2:14). — Kerkelijk Leven: „Moet dat nu zóó?” IV. Over de „Algemeene Genade”. III. Nogmaals een vraag tot Dr L. v. d. Zanden. — Even parkeer: Een nieuwe Reformatie! — Lit. en Kunst: De roman van een student. — Ziekunde: De Philosophie bij het Creëtanisme. II. — Het Boek v. d. Week: „In de Schaduwen van Morgen”. — Uit de Historie: Rutgers als Kerkvoogd. — Perschoonw. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

Marcion, het evangelie van den vreemden god.

I.

Waarom over Marcion?

Wij zijn licht geneigd te denken, dat in de eerste Christelijke kerk alles goed was en het alles goed loog. Wij beroepen ons immers telkens op haar belijdenis, grijpen zooveel mogelijk terug naar haar liturgie en kerkrecht, bewonderen haar geloofs-moed en geloofsvolharding, en vergeten dan als onwillekeurig, dat bijvoorbeeld, wat waarheid is, niet wordt uitgesproken, zelfs niet door de eerste Christelijke kerk, maar alleen door het Woord van God. Toch — reeds het voorbeeld van Israël kan ons leeren, hoe gemakkelijk afval kan opkomen, zelfs in de eerste aanvang. Hoe gewillig is Israël niet in Jozua's dagen om den HEERE te dienen. Jozua houdt het Israël met nadruk voor, hoe moeilijk het is Hem te dienen, en hoeveel verantwoordelijkheid het volk op zich laadt, als het zich verbindt Jahwe alleen te eeren; hij zegt immers: „Jij zult den HEERE niet kunnen dienen, want Hij is een heilig God; Hij is een ijverig God; Hij zal uwe overtredingen en uwe zonden niet vergeven.” Maar ook na die waarschuwing nog antwoordt Israël in zijn gewilligheid om den HEERE te volgen: „Neen, maar wij zullen den HEERE dienen.” Hoe spoedig komt echter de afval. Reeds in Richteren 2 moet de Engel des HEEREN het volk bestraffen, omdat het aan de stem des HEEREN niet gehoorzaam geweest was: wat was er van dat ernstige voornemen weinig terecht gekomen! Ja, afval is mogelijk, zelfs in de eerste aanvang. Met die mogelijkheid van afval moeten wij dan ook zeer rekening houden, als wij onze aandacht geven aan de eerste Christelijke kerk, en hoezeer is die mogelijkheid tot uiting gekomen in Marcion en het Marcionisme.

Naast den zegen van den verhoogden Koning Zijner gemeente, kunnen wij verschillende factoren opnoemen, die geleid hebben tot een zeer snellen groei der Christelijke kerk — het was dan ook in dat opzicht de volheids des tijds. Als eerste factor komt hier in aanmerking het feit, dat één rijk de meest-uiteenlopende nationaliteiten omvatte en hen dichter bij elkander bracht door dezelfde bestuursvormen, hetzelfde recht, dezelfde taal, het Grieksch, de Koine, het „gemeenschappelijk dialect”.

Als tweede factor komt in aanmerking de politiek van de Romeinsche Overheid, die uiteraard tamelijk indifferet stond tegenover de vele godsdiensten, die in dit geweldig imperium te vinden waren, waardoor gemakkelijk uitheemsche godsdiensten binnendrongen, die zich vasten grond ver-

overden, of door overheveling van de aanhangers van den officiëlen godsdienst of door samen-smelting op de een of andere wijze met den officiëlen godsdienst — het syncretisme was in die dagen uitermate groot.

Dan, meer religieus gezien, er was een sterke moeheid over de menschen gekomen, waarmede gepaard ging diep verval op zedelijk gebied: en hieruit werd weer geboren een sterk verlangen naar verlossing, dat o.a. tot uiting kwam in de vereering van den keizer als soter — wereldheiland, en in de sterke toename der mysterie-godsdiensten, die door geheimzinnige riten aan de uitverkorenen verlossing beloofden.

Voegen wij hier nog bij als vierde factor, dat over het geheele Romeinsche rijk de Joden woonden en dat de Joden in de diaspora inzonderheid een sterke zendingsactie dreven, waardoor vele heidenen bekend werden met den hoofdinhoud van het Oude Testament, en we hebben de belangrijkste factoren, die ons den snellen groei van de Christelijke kerk begrijpelijk maken; naar de teekening van Müller in zijn „Kirchengeschichte” kunnen wij bij den overgang van de 1e naar de 2e eeuw tot in Arabië, bij de Kaspische Zee, bij de Zwarte Zee, in Egypte, Frankrijk en Dalmatië Christelijke kerken vinden.

Helaas, hoe meer de kerk groeit, hoe groter ook de gevaren worden, waaraan zij wordt blootgesteld.

Vooreerst, er gaat groot gevaar dreigen van de staatsmacht: wordt onder Nero de kerk nog incidenteel vervolgd, en dan nog om bijkomende oorzaken, onder Domitianus wordt het werkelijke geloofsvervolg ingezet en wordt de Christelijke godsdienst „ongeeoorloofde godsdienst” (religio illicita).

Dan, het heidendom gaat zich verweren en wel door een herleving van de wijsbegeerte — jong-Stoïcisme en nieuw-Pythagorisme komt op — en door opzettelijke polemiek als van Celsus, die in zijn „Ware Woord” het Christelijk geloof op uiterst scherpe wijze aanviel.

Maar het ergste gevaar dreigt voor de Christelijke kerk van haar gebruik maken der Griekse wijsbegeerte: zeker, wij kunnen het verklaren, dat zij het deed, maar het heeft de kerk onberekenbare schade berokkend, vooral doordat zij, zelf steunend op Griekse wijsbegeerte, in ieder geval belangrijk gebruik makend van die Griekse wijsbegeerte, tegenover dwalingen, die ook haar voedingsbodem vonden in motieven der Helleensche wijsbegeerte³⁾, niet dien krachtigen weerstand kon bieden, die zij door de Schrift had kunnen geven.

En zulke en andere dwalingen waren er maar al te veel: wij denken aan een boekje als de „Herder

3) Het is hier de plaats niet, dit uitvoerig te teekenen. Wij mogen daartoe wel verwijzen naar een boek van Prof. Vollenhoven: „Het Calvinisme en de reformatie van de wijsbegeerte”. Hij verklaart daarin de misvatting van vele Christenen in de oudheid voortvleit uit den eclectischen trek in heel het hellenistisch denken en inzonderheid uit de bekoring, die van het partiële theïsme moest uitgaan op de geloovigen. Dan wijst hij ter verklaring er op, dat ook de vooraanstaande Joden, als Aristobulus en Philo, niet steeds het hellenistisch denken op een afstand hadden weten te houden. En „wanneer dan afkeerige kinderen des verbonds zoo Asiodietisch spraken (Neh. 13:24), was het dan wonder, dat de vreemdelingen en bijwoners de taal van Kanaän maar niet konden leeren?” (pg. 114 van bovengenoemd werk).

Na de verklaring der zwakte zet Prof. V. dan uiteen, welke systemen het gemakkelijkst door de Christenen aangenomen werden, de realistische of de nominalistische en wijst daartoe aan de nominalistische systemen en wel de Stoa (pg. 114—119 en vervolgens).

Misschien mag ik om elk misverstand af te snijden herinneren aan de pracht-opmerking, waarmede Prof. V. zijn bespreking van de zwakte der eerste Christenen aanvangt. „De vraag, of de straks te bespreken auteurs God kenden in het aangezicht van Jezus Christus, is allerminst negatief beantwoord, wanneer men het resultaat van hun denken uiterst bedenkelijk acht. Wie de vergeving der zonden gelooft, zal ook hier van Gods genade niet klein denken” (a. w. pg. 111).

van Hermas”, een boekje, dat ongeveer 150 na Christus verschenen zal zijn en bekend geworden is als een der geschriften der apostolische vaders. Wat had dat boekje in de eerste Christelijke kerk een hooge plaats: velen hielden het zelfs voor geïnspireerd, een meening, die veel later nog door Origenes gedeeld werd — en toch wordt in dat boekje de verzoening door onzen Heere Jezus als genegeerd, en wordt de gemeente gevoed met Joodsche apocalyptiek en aandringen op goede werken.

Wij denken bijv. aan de logos-speculatie van Justinus Martyr. Den logos der heidensche Stoa stelde hij gelijk met onzen Heere Jezus Christus, Die door Johannes in zijn evangelie ook Woord — Logos genoemd werd, en door velen werd hij daarbij gevolgd.⁴⁾

Wij kunnen u ook noemen het Montanisme, dat onder de leus van terugkeer naar de strengheid der eerste gemeente allerlei spiritualistisch gedoe in de gemeente wilde brengen en dat groote uitbreiding verkreeg.

En zoo zou meer te noemen zijn, dat de Christelijke kerk bedreigde; er waren immers allerlei gevaren van binnen en van buiten, die den zegevierenden loop van het Woord Gods tegen wilden houden. En als grootste gevaar moeten wij noemen: de gnosis. Wat heeft die gnosis de kerk een schade gedaan! Wat heeft zij de uitbreiding der kerk in den weg gestaan! Wat heeft zij ook schadelijk ingewerkt op de formulering der waarheden van Gods Woord in sommige belijdenisgeschriften!

Petrus moet al tegen deze gnosis strijden (Hand. 8:9—25, Simon de tovenaars is een man van de gnosis) en Paulus moet den strijd voortzetten (2 Tim. 2:16) en heel de eerste Christelijke kerk.

En hoe moeilijk was die strijd! Wat naderden de gnostieken soms dicht aan de Christelijke leer, wat hielden Christenen vaak bedenkelijk over naar gnostische beschouwingen!⁵⁾ Eeuwenlang heeft dan ook de kerk moeten strijden, voordat op de hoofdfronten althans de gnosis verslagen was. Maar als een onderstroom bleef de gnosis voortwoelen; telkens weer opnieuw komen gnostische beschouwingen naar boven en in de huidige dialectische theologie van Barth e.s. spreekt de gnosis weer sterk mee.

En van die gnosis, die wij in een der volgende artikelen willen karakteriseren, was Marcion een der gevaarlijkste vertegenwoordigers. Hem alleen bijv. is het gelukt een tegenkerk te vormen: tegen hem komen alle Christelijke schrijvers in het geweer — ik noem als voornaamsten Justinus Martyr, Irenaeus, Tertullianus, die vijf boeken tegen hem schreef, en Clemens uit Alexandrië — en waarlijk, dat deden ze niet, omdat zij geen andere vijanden van de kerk hadden te bestrijden. De kerkvaders toch geloofden, dat Satan zelf alle booze geesten tegen de opkomende kerk van Christus had losgelaten om haar als in de kiem te doden. Epiphanius⁶⁾ vermeldt niet minder dan 60 kettersche secten, tegen wie de kerk de waarheid Gods moest handhaven en voeg daar nog eens bij de heidensche aanvallen en beschouwingen en systemen.⁷⁾

Maar waarom in 1935 artikelen over Marcion? Omdat één der grootste geleerden van Duitschland, A. von Harnack, nog kort geleden, n.l. in 1920, een groot boek over hem geschreven heeft, en hem in dat boek den grootsten theoloog genoemd heeft van zijn tijd, op één lijn staande met Luther en Augustinus, en dat boek besloten heeft met de bede, dat in het bonte koor der zoekers

4) Zie ook hierover: „Calvinisme en wijsbegeerte der reformatie”, pg. 119 en inzonderheid noot 127.

5) Als voorbeelden van het eerste: Ptolemaeus en Hermogenes, en van het tweede: Tatianus en het Patripassianisme.

6) Schrijver in de 4e eeuw.

7) cf. Leisegang. Die Gnosis 1924, pg. 57—59.

van God ook weer Marcionieten zouden gevonden worden.⁸⁾

En, omdat deze wensch voor een groot gedeelte is vervuld in de aanhangers der dialectische theologie als Barth en Gogarten.⁹⁾

En, omdat één der veel genoemde namen in de nieuw-Germaansche theologie van Rosenberg e.a. de naam Marcion is: Andersen, die voor de komende Duitsch-christelijke kerk in 1932 schreef het boek „Der Deutsche Heiland“, schreef ook een historischen roman: Marcion, der Unbesiegtel (de onoverwonnene).

En Marcions argumenten tegen het Oude Testament worden door die mannen nog eens opgediept en vermoderniseerd.

Daarom, in 1935 artikelen over Marcion.

Maar, voordat wij dat doen, nog één opmerking. De werken van Marcion zijn verloren gegaan, waardoor wij niet één van zijn eigen woorden meer kennen, uitgezonderd het woord, waarmee hij zijn hoofdwerk, „Antithesen“ is begonnen: O, wonder der wonderen, aanbidding, macht en verbazing is het, dat men niets over het evangelie zeggen, noch over het evangelie denken, noch het met iets vergelijken kan.¹⁰⁾ Toch kunnen wij ons van zijn beschouwingen een goed beeld vormen, want:

1e hebben wij veel berichten over hem van zijn tegenstanders;

2e wij weten, wat in zijn „bijbel“ gestaan heeft;

3e wij weten, welke beginselen hem bij zijn bijbeleritiek geleid hebben; en

4e wij weten veel uit zijn Antithesen.

Natuurlijk is voor dit alles en bij dit alles de groote Duitse geleerde Von Harnack een gids.

M. VREUGDENHIL.

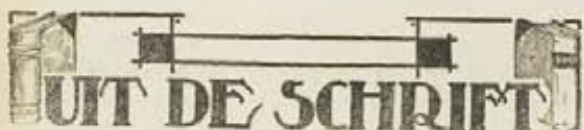
8) A. van Harnack: Marcion: das Evangelium vom fremden Gott. 1e druk 1920, 2e druk reeds in 1924.

Dennoch — al is H. het voor een belangrijk deel niet met Marcion eens — kann man nur wünschen, dass sich in dem wirren Chor der Gottsuchenden heute wieder auch Marcioniten finden, denn „leichter erhebt sich die Wahrheit aus der Verwirrung als aus der Verwirrung“, pg. 23.

9) Hierop komen wij nog nader terug. Op verwantschap van Marcion en Gogarten wijst o.a. Kayser, Natur und Gott bei Marcion. Theol. Stud. und Kritiken 1929, pg. 279—296, vooral pg. 294, 295.

10) Geen wonder, dat R. Otto met instemming deze fascinerend klinkende woorden aanhaalt.

Verg.: Aufsätze, das Numinöse betreffend 1923, pg. 9 en 10.

UIT DE SCHRIFT

Naar Egypte.

Hij dan, opgestaan zijnde, nam het kindeke en Zijn moeder tot zich in den nacht, en vertrok naar Egypte.

Matth. 2:14.

Op indrukwekkend-schoone wijze wordt door een bekende plaat ons de tocht van Jezus naar Egypte voorgesteld.

Een kleine groep trekt in nachtelijk donker door de eenzame woestijn; — Maria op den ezel, in moederlijke bezorgdheid gebogen over het kind in haar armen; en Jozef, daarnaast gaande, speurend naar de goede richting. Het wild gedierte is begeerig van achter klip en steen naderbij gekomen; het heeft prooi ontdekt, en zal zoo aanstonds toespringen. Maar een wonderlijke lichtglans, zacht en schoon, is van boven gedaald, en geeft zich om de reizende groep. Bevreesd en schuw voor het licht wendt het gedierte den kop af, en hurkt weg achter het gesteente. En zoo, gedoopt in hemelschen glans, trekt, stil en beveiligd, het klein gezelschap verder.

Dit is de gang van Jezus naar Egypte.

Hoe komt hier eenzijdig de zwakte en vernedering uit, waarin de Zoon van God Zich gegeven had.

Zie dat drietal voorbijtrekken.

Daar gaat nu het heil der wereld; — een zwakke vrouw en een eenzame man, die 'n hulpeloos kind moeten beschermen. Eén slag van de beestenklauw, en de zaligheid is vernietigd.

Hoe hachelijk staat hier dat groote werk, — de redding der wereld.

Had dan de almachtige God niet op waardiger en krachtiger wijze het woorden van Herodes kunnen stuiten, en Jezus' leven beveiligen?

Ongetwijfeld; doch dat ware niet overgekomen met de vernedering en de menselijke zwakte, waarin de Christus verschenen was. Immers is Hij „in gedaante gevonden als een mensch“. En daarom moest Hij gevaren en zorgen ook als een mensch doormaken; en zoo Hij daaruit gered zou worden, dan zou dit ook op menselijke wijze moeten geschieden.

Vandaar dat de Christus hier in de armen van een paar zwakke menschen door het leven gedragen wordt.

Het is een klassiek tooneel.

Want het beeldt voor alle tijden de grondvormen uit van Christus' gang door de wereld.

Dit is de eene zijde van dien tocht; — wij

moeten, als Jozef en Maria, Christus door de wereld brengen; en wij zijn niet sterker dan zij. Jezus Christus heeft Zichzelf en Zijn Koninkrijk hier op aarde aan ons, menschen, toevertrouwd; en wij zijn geroepen Hem in ons leven verder te dragen. Wij hebben Hem te brengen op elk gebied, en Zijn Koninkrijk te bewaren en uit te breiden. Het is de tocht van Christus, de eeuwen door, over deze aarde. En geen engelenstoet legerd zich daarbij om Hem, en geen bliksemen verzengen Zijn vijanden, — het is slechts een Maria- en Jozef-gemeente, die Hem op Zijn gang heeft te dienen.

En de gevaren rijzen op van rondom, en de vijanden. En alles legt zich toe om het heil der wereld weg te rukken. En wij kunnen slechts menselijke middelen daarleggenover stellen, en menselijke krachten. De strijd voor Christus' Rijk heeft zijn aardsche zijde. En wij zuchten soms en tobben om vooruit te komen, met geringe hulp en flauwen steun. Het is de menselijke zwakte en vernedering die Christus nog altijd in Zijn Lichaam op aarde draagt.

En in ons enger geestelijk leven is het niet anders. Ook daarin hebben wij het leven van den Christus door de wereld te voeren. Hij heeft Zich aan ons gegeven; Hij heeft Zich door Zijn Geest in ons woning gemaakt; en wij mogen in geloof en liefde met Hem door het leven gaan. Maar welk een aardsche en menselijke zijde komt daarbij openbaar. Hoe blijkt het telkens dat wij van onszelfen zoo zwak zijn, dat wij geen oogenblik kunnen bestaan. Wat struikelen en vreezen we. Hoe onvolkomen is ons geloof, hoe wisselend onze stemming; en de klacht, dat we nog te eeniger tijd zullen omkomen, rijst menigmaal op in ons hart.

Moet het nu zóó? Kan de Heere dan Zijn Kerk en Zijn kind niet een meer luistervol tocht door dit leven schenken, en g'anzender bewaring voor allen vijand? Moeten Maria en Jozef nu zoo zwak en vernederd met Jezus door de wereld?

Uw hart worde niet ontroerd.

Het is alles de aardsche zijde van Christus' Koninkrijk. Christus draagt in Zijn lichaam op aarde nog de vernedering, die Hij zelf hier onderging. Wij moeten door vele verdrukkingen ingaan. Het bevreemde of ergere ons dan niet. Zoo wij met Christus door het leven begeeren te gaan, dan moeten wij treden in het aardsche spoor, dat Hij zelf hier ging in Zijn vernedering.

Maar dan gaat Christus ook met ons.

Dat is de andere zijde.

Jozef en Maria zijn niet veilig in zichzelf, maar veilig in het Kind dat zij met zich voeren. De bewarende hand Gods strekt zich uit over Jezus, en in Hem over allen die Hem aan het hart dragen.

Zoo is Gods Kerk en Koninkrijk, zoo is elk die met Christus door deze wereld gaat, welbewaard. De Zoon van God is Zelf bij hen en leeft in hen; — Hij, de Almachtige, die Zelf zou moeten omkomen, indien Hij de Zijnen liet ondergaan. Met Christus kan geen zaak en geen beginsel en geen mensch te gronde gaan. Al moeten we dan, gelijk Jozef en Maria, den nacht in; al zendt God ons op donkere wegen van leed en beproeving; al grimt van rondom het wild gedierte ons aan; — Christus is dan bij ons. Hij zal ons bewaren van alle kwaad; onze ziel zal Hij bewaren.

U.

v. A.

KERKELUK LEVEN

„Moet dat nu zóó? (IV.)

We zouden nog een derde punt bespreken.

ad c. Er zijn er, die niet onduidelijk te verstaan gaven, dat het in de reeds genoemde kwesties zou gaan over de „tegenstelling“ Kampen—Amsterdam; deze was reeds lang aan 't verdwijnen, en kijk, nu komen er machten van beneden — de man, die 't daarover had, heeft 't ook wel eens over den „toon“ der polemiek! — die deze oude tegenstelling weer nieuw leven inblazen. Een ander geluid matigt zich ietwat, maar is toch ook suggestief genoeg: critiek op handelingen van personen, die tot de V.U. behooren, is, als de copie het poststempel „Kampen“ draagt, toch zeker een kwestie Kampen—Amsterdam?

Maar al zulk geredeneer kweekt misverstand.

Want inzake het Kampen promotierecht is het pleiten vóór het betreden van den weg, die tot genoegzame eenparigheid leidt, een daad, die men slechts dan als „Kampensch“ kan kwalificeren, indien men wat „amsterdamsch“ is, beleedigen durft. Mij ontbreekt de moed daartoe; het recht ook. Iedereen moet daarvoor zijn. En wie het tegenhoudt, moet het aan zichzelf wijten, indien men van hem zou gaan denken, dat hij, zonder openlijk daarvoor uit te komen, leeft uit de „tegenstelling“ Kampen—Amsterdam.

Er zijn er onder de publieke of semi-publieke tegenstanders van de erkenning van Kampens promotierecht, die met taale volharding hebben betoogd: God wil het niet. Van sommigen aanvaard ik dit; zij kunnen

— men weet het — over de kolommen van dit blad beschikken voor een contra-bijdrage, als ze goed vinden, dat ik het door hen zelf in vrijheid opgestelde geschied aan nadere keuring onderwerp; waarbij ieder ons beiden dan narekenen kan. Er zijn er ook, die de argumenten, waarmee vroeger hun „God wil het niet“ ondersteund werd, later of door eigen daad, of door hun in bepaalde kwesties aangenomen houding, krachteloos hebben gemaakt. Zij kunnen nu de situatie verhelderen, door te zeggen: „ik wil het eigenlijk niet“, of te bewijzen, dat op die en die nog niet ondeugdelijk gebleken gronden hun „God wil het niet“ zich met gesterkte kracht wettigt in den strijd doet hooren. Spannen zij niet daarvoor, en laten ze hun oude onvoldoende beschermde „God wil het niet“ rustig staan, al is het ook, dat zij op dit punt tot nadere verklaring bijvoorbeeld door een zeer verdienstelijk collega gansch broederlijk zijn genoodigd, dan blijven bij de meeleven de gereformeerden onverteerde brokken in de maag zitten, die met geen olie uit Den Haag-West tot pulver zijn te malen. Zulke eenigszins van streek gebrachte maagbezorgen last zoowel aan wie tot nu toe tegenstanders, als ook aan wie tot nu toe vóórstanders van het Kampen promotierecht meenden te moeten zijn; benevens aan vele onzekeren, die het nu heelemaal niet meer weten.

En ja, wat overigens dat poststempel van die uit Kampen komende copie, en de daaraan verbonden gedachten-associaties, betreft, we hebben er al eens eerder op gewezen, dat de propagandisten voor de V.U. tot twemaal toe van officiële zijde zijn opgewekt, aan vragen en bezwaarden de overtuiging bij te brengen, dat geen hoogleraren der V.U. iets tegen dit promotierecht hadden ondernomen. Dit kan, gegeven het overbekende feit, dat wel degelijk door hoogleraren der V.U. daartegen geschreven is, slechts beteekenen: wat zij persoonlijk doen, mag men niet met hun qualiteit verbinden; wat zij in de krant schrijven, dat schrijven persmensen, geen professoren als zoodanig. Laat ons nu het aantal raadselen niet vernieuwen. Het eerste raadsel was dat ook „De Heraut“ indertijd de motie van „Den Haag West“ bijviel; dat was een streep door de onderstellingen van deze V.U.-propaganda, die zich echter met genoegen ondersteund ziet door „De Reformatie“. Maar een tweede raadsel zou het zijn, indien wel het poststempel-Kampen, maar niet het poststempel-Amsterdam of -Bloemendaal bepaalde associaties wekken zou.

Wijzen we alzoo voor wat dat promotierecht betreft, de suggestieve klacht, hierboven gereleveerd, af, niet minder geldt dat van de resteerende vraagpunten. Niet onze schuld is het, dat wel „De Heraut“, maar niet „Bazuin“ of „Wachter“, „ja“ zeiden tot een bond en een congres, die beiden wit zwart en zwart wit noemden. Niet onze schuld was het, dat een rector der V.U. in een officiële rectorale oratie ingreep op het loopende persdebat, ten gunste van die beide; of dat wel van de V.U. verscheidene collega's, maar van Kampen niemand meedeed (Apeldoorn laten we rusten).

Maar dan moet ook niemand, hetzij uit spijtigheidsgevoelens, die een illegitiemen uitweg lijken te zoeken, hetzij uit andere oorzaken, den indruk wekken, alst verzet tegen deze publieke handelingen teruggaat op eenige kwestie „Kampen—Amsterdam“. Niet alleen zou dat een streep zijn door het verleden van ondergeteekende, die in gemoede meent, meer te hebben gedaan voor de V.U. dan ettelijke van haar leerlingen, maar ook zou men daarmee negeren het toch wel beteekenende feit, dat er ook aan de V.U. zelf bij meer dan één te zwaar blijkt te leven tegen heel den loop van zaken, zooals die in de laatste jaren in bepaalde complicaties zich heeft afgeteekend. Er is aan de V.U. zelf geen eenheid-van-opvatting; en wij denken er niet aan, al zóó'n buitengewoon mirakel te vinden, dat we daarvoor de groote trom zouden gaan roeren. Maar we vinden het wel een uit een oogpunt van goede trouw zeer bedenkelijk verschijnsel, dat sommige broeders hun spijtgevoel over de gevolgen van fouten, die een deel der bij de V.U. betrokkenen publiek gemaakt heeft en van plan blijft te maken, niet op zuivere wijze tot uitdrukking brengen, doch daarvoor afleiding zoeken in pers-artikeltjes, die zich verloop in uitingen van ressentiment tegen die vrienden der V.U., die haar waarschuwen voor een verder afstand-nemen van het gereformeerde volk.

Dat er ressentimenten werken, kan kwalijk worden ontkend. Daarmee te rekenen geeft de eenige mogelijkheid tot verklaring van het feit, dat penvoerders, die beter konden weten, het probleem-in-kwestie telkens anders stellen, dan het is¹⁾, en in het algemeen van sommiger vreemde houding. Als b.v. de ééne hoogleraar der V.U. den anderen heftig bekampt (de hoogleraar Waterink contra zijn collega Vollenhoven, vroeger de hoogleraar Kuiper contra zijn collega Zevenbergen), en zulks dan met wel zeer „grof geschut“ (Dr A. Kuiper) dan blijft alles bij het oude. Maar nauwelijks is de stem van den hoogleraar Waterink tot zwijgen gebracht, of men verlangt, dat nu ook de andere stem zal zwijgen, nog wel als 't over kwesties gaat, die hier onder volle medeverantwoordelijkheid van Prof. Waterink in een redactioneel beleid van enkele jaren zijn

1) Dat Ds H. Veldkamp in „Friesch Kbl.“ nu nog altijd over dat kardinale punt heenloopt, en door geen meent betwiste algemeenheden neerschrijft over het zoeken van andersdenkenden, is wel een droef staaltje van de kwaliteitsvruchten die zulk onwetenschappelijk wijl ongehoorzaam bedrijf heeft. Ds Veldkamp moet zich maar eens afvragen of wit zwart te noemen, ooit „uit het geloof, naar de Wet Gods, Hem ter eere“ is, en voorts bedenken, dat onzakeelijkheid dat zeker niet is. Hij licht zijn lezers niet vóór in den dingen, doch helpt door zulk geredeneer mee aan de stemmingmakerij, die juist den geloofsstrijd verhindert.

2) Zie de vorige noot.

besproken! I
zulke eischer
me neer, niet
die een paar
rinks polem
hebben, dat
spreken, ja z
het daarover
Enkele and
keer.

Over de „A
(A)

Nu we in
een belangr
weerde discr
geteekende a
spreking van
De vrees h
van wat ik w
nen vormen.
te zijn gewee
pl. 116, kol. 2
over H e m e l

Hoe zich d
den schrijver
nu „verabso
duidelijk, dat
Want ittel
heb ik de me
vooral niet „d
die vandaag
beschikking i
dringende ha
die bepaalde
woorden het
het woordenl
cratorium van
duivelen den
lijken, versto
en wat dies r
verstaan, war
ver uiteengeg
Daarom is
leggen, dat j
richten, zoo
komen. Een „
als alle „gind
oet aanwijsba
in gelijken zin
nis koppelt an
In deze wer
komt niemanc
abc der wijsb
beeld te han
het spreekwo
Deo“; beginn
„eten“ van die
tus et paratus
het gezag van
geval („in beg
mogelijk geme
Schrift, die d
werkt in zess
bij elkaar ge
voorzienigheid
leliën van reg
moeder en lee
woord en schr
heid, die men
zér speciaal
van „stellende
trap (speciale
daarmee voor
dag benauwde
zonder“.

Maar nu ver
„Initium a
is dit te verst
dankend roem
geworden zijn
hetgeen eens
aanvullen; Ik
initiantie“
gin van al
te zeggen: ik
woorden beginn
de „hersch
zetten, vord
luisterd naar
ping“. Over
spreken als i
door het Wo
musschen en
eersten al
meenschap d
zeggen — alt
afvergt dan e
creatuuri
God heb gehoo
„herscheping“
vooraangaande
ping“ en „mer
mijn besef ev
van het heela
tuintje één ke
daarmee van
grepen, om er